

Maksymilian Chutorański

Uniwersytet Szczeciński

E-MAIL: maks1@poczta.onet.pl

Aneta Makowska

Uniwersytet Szczeciński

E-MAIL: aneta.makowska@usz.edu.pl

**Sprawozdanie z I Ogólnopolskiej
Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej:
PEDAGOGIKA RZECZY. RZECZY W PROCESACH
EDUKACYJNYCH I ICH KONTEKSTACH,
Szczecin, 23–24 maja 2017 r.**

STRESZCZENIE

W sprawozdaniu z „I Ogólnopolskiej Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej: PEDAGOGIKA RZECZY. RZECZY W PROCESACH EDUKACYJNYCH I ICH KONTEKSTACH, której obrady odbywały się 23 i 24 maja 2017 roku w Uniwersytecie Szczecińskim, przybliżamy źródła zainteresowań rzeczami, będące podstawą proponowanego tematu konferencji. Dokonujemy wprowadzenia w zagadnienia podjęte w ramach konferencji, przedstawiając obszary tematyczne oraz tezy poszczególnych wystąpień. W podsumowaniu uwypukamy stawiane pytania, jednocześnie zaznaczając, że nie wyczerpują one możliwych zainteresowań pedagogiki rzeczy.

SŁOWA KLUCZOWE: pedagogika rzeczy, nowa humanistyka

W dniach 23 i 24 maja 2017 roku w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego odbyła się konferencja PEDAGOGIKA RZECZY. RZECZY W PROCESACH EDUKACYJNYCH I ICH KONTEKSTACH, której organizatorem była Grupa Badawcza Pedagogiki Rzeczy¹ oraz Katedra Pedagogiki Ogólnej

¹ Grupa Badawcza Pedagogiki Rzeczy powołana została w styczniu 2016 roku z inicjatywy Maksymiliana Chutorańskiego i Anety Makowskiej. Prace badawcze skupiają się wokół pytań o rolę rzeczy w procesach edukacyjnych i ich kontekstach. Podejmowane problemy z jednej strony mają charakter filozoficzny i dotyczą relacji między edukacyjnymi podmiotami a czynnikami pozaludzkimi, w tym kontekście pytamy m.in. o możliwość (post)humanizmu pedagogicznego, który uwzględniałby pozaludzkich aktorów i ich sprawstwo. Z drugiej, istotna jest dla nas refleksja nad możliwością wykorzystania obec-

Uniwersytetu Szczecińskiego². Komitet naukowy konferencji tworzyli: dr hab. Krzysztof Abriszewski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak (Uniwersytet Szczeciński), prof. dr hab. Marek Krajewski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dr hab. Jolanta Kruk (Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku) prof. dr hab. Dariusz Kubinowski (Uniwersytet Szczeciński), prof. dr hab. Maria Mendel (Uniwersytet Gdański), dr hab. Andrzej W. Nowak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dr hab. Elżbieta Perzycka (Uniwersytet Szczeciński).

Tematyka konferencji była odpowiedzią na widoczne we współczesnej humanistyce i naukach społecznych rosnące zainteresowanie materialnością. Ten niejednorodny „zwrot ku rzeczom”, podnoszący kwestie złożoności relacji ludzie – nieludzie, problematyzuje tradycyjne podziały na aktywne podmioty i poddane ich woli pasywne przedmioty. Na światy społeczne (kulturę) i naturę. Tym samym rzeczy, rozumiane z jednej strony jako nośniki kulturowych znaczeń, z drugiej, jako posiadające walory fizyczności, przestają być rozumiane jedynie jako bierne narzędzia w rękach człowieka i/lub zagrożenia przynoszące mu uprzedmiotowienie i rozpad relacji społecznych. We współczesnej humanistyce coraz częściej podkreśla się ich aktywne role w stabilizowaniu i przekształcaniu społeczeństw, procesach poznawczych, komunikacji, socjalizacji, sprawowaniu władzy³.

W tym kontekście daje się zauważyć potrzebę stawiania pedagogicznych pytań o rzeczy. Celem konferencji było uruchomienie szerokiej dysku-

nich w humanistyce w ogóle, a w pedagogice w szczególności perspektyw do badania znaczenia/działania/miejsca materialności w procesach pedagogicznych. Skład grupy tworzą przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych: prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak (Uniwersytet Szczeciński), dr hab. Krzysztof Abriszewski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr hab. Andrzej W. Nowak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dr Maksymilian Chutorański (Uniwersytet Szczeciński), dr Aneta Makowska (Uniwersytet Szczeciński), dr Oskar Szwabowski (Uniwersytet Szczeciński), dr Piotr Zamojski (Uniwersytet Gdański), mgr Paweł Gąska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), mgr Jarosław Jendza (Uniwersytet Gdański), mgr Miłosz Markiewicz (Uniwersytet Śląski), mgr Maciej Sokołowski-Zgid (Uniwersytet Szczeciński). Jednym z pierwszych efektów podejmowanych w grupie badawczej dyskusji była debata panelowa podczas VI Seminarium Metodologii Pedagogiki (zob. Abriszewski, Chutorański, Makowska, Sokołowski- Zgid, Szwabowski, 2016).

- 2 Komitet organizacyjny konferencji tworzyli: dr Maksymilian Chutorański (Uniwersytet Szczeciński)- przewodniczący komitetu organizacyjnego, mgr Paweł Gąska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), mgr Jarosław Jendza (Uniwersytet Gdański), dr Aneta Makowska (Uniwersytet Szczeciński)- sekretarz komitetu organizacyjnego, mgr Miłosz Markiewicz (Uniwersytet Śląski), mgr Maciej Sokołowski-Zgid (Uniwersytet Szczeciński), dr Oskar Szwabowski (Uniwersytet Szczeciński), dr Piotr Zamojski (Liverpool Hope University).
- 3 Zob. Abriszewski, 2012; Braidotti, 2014; Domańska, 2008; Kowalewski, Piasek, Śliwa, 2008; Krajewski, 2013; Latour, 2010; Nowak, 2016; Olsen, 2013.

sji dotyczącej miejsca materialności w procesach edukacyjnych i ich kontekstach. Organizatorzy chcieli przekroczyć i uzupełnić zadomowione w pedagogice ujęcia rzeczy jako „pomocy dydaktycznych”, „wyposażenia” klas czy technologii edukacyjnych. Proponowana problematyka, chociaż skoncentrowana wokół edukacji, lokowała się na przecięciu wielu dyscyplin naukowych, m.in pedagogiki, socjologii, filozofii, psychologii, antropologii, architektury i urbanistyki.

Przed uczestnikami postawiono następujące pytania: jakie role pełnią rzeczy w procesach socjalizacji i edukacji? Jakie jest znaczenie poszczególnych materialności (rzeczy) dla poszczególnych podmiotów edukacyjnych? Jaka jest relacja między materialnością a ideologiami edukacyjnymi, celami, środkami i metodami pracy pedagogicznej (wychowawczej, resocjalizacyjnej, rewalidacyjnej)? Na czym polega pedagogiczne sprawstwo rzeczy? Jaki opór stawiają rzeczy w procesach edukacyjnych (wobec tych, którzy nauczają i tych którzy się uczą)? Za pomocą jakich przedmiotów i jak uczniowie/nauczyciele/rodzice/wychowawcy/edukatorzy stawiają opór patologiom, opresjom, które urządzane są im systemowo? Czy(m) są edukacyjne cyborgi? Jak rzeczy uczestniczą w (re)produkowaniu nierówności i marginalizacji? Na czym polega polityczność rzeczy (nie tylko) w edukacji? Jakie są kultury rzeczy w przestrzeniach edukacyjnych? Jakie są relacje między materialnościami a ludzkimi i (innymi) pozaludzkimi aktorami w edukacji? Jakie są perspektywy badawcze dotyczące materialności oraz problemy związane z prowadzeniem takich badań?

Konferencję otworzyli Prodziekan ds. Organizacji i Rozwoju Uniwersytetu Szczecińskiego dr Hubert Kupiec oraz Dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego prof. US Teresa Żółkowska. Uczestników przywitała, a także rozpoczęła i poprowadziła I sesję, zatytułowaną W STRONĘ PEDAGOGIKI RZECZY, prof. Maria Czerepaniak-Walczak. W pierwszym wystąpieniu, wprowadzającym do tematyki konferencji, staraliśmy się (autorzy: M.Ch. i A.M.) uzasadnić potrzebę budowania zintegrowanego myślenia o rzeczach w pedagogice. Z jednej strony wskazaliśmy na ich obecność w refleksji nad środowiskiem wychowawczym, w badaniach nad ukrytymi programami edukacji, w subdyscyplinach pedagogicznych, takich jak pedagogika specjalna lub dydaktyka. Z drugiej zwróciliśmy uwagę na ograniczenia zadomowionych w pedagogice perspektyw, do których zwykle rzeczy są wprowadzane. Kolejne wystąpienia – dr Kamili Kamińskiej z Uniwersytetu Wrocławskiego i dr. hab. Krzysztofa Abriszewskiego z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu – odsłoniły dwa źródła budowania metodologii badań nad rzeczami. Kamila Kamińska, wychodząc od praktyki pedagogicznej

i animacyjnej – tworzenia nieformalnych muzeów („Izb Pamięci”) na Dolnym Śląsku – zarysowała, osadzoną w semiotyce szkoły moskiewsko-tartuskiej, metodologię badań nad „rzeczami małymi”. Przyjmując założenie, że „rzeczy małe są siłą bezsilnych”, ukazywała ich rolę w trwaniu i utrzymywaniu pamięci małych społeczności, która jest podstawą do podejmowania dialogu międzykulturowego, przebaczenia i zmiany. Z kolei Krzysztof Abriszewski postawił pytanie o możliwość wykorzystania, jako teoretycznego zaplecza do badania materialności, teorii ideologii Slavoja Žižka.

Sesja II prowadzona była przez dr. hab. Andrzej Nowaka, a tematyka referatów i dyskusji skupiała się na wiązaniu trzech kategorii: rzeczy, przestrzeni (także miejskiej) i władzy. W pierwszym wystąpieniu – mgr. Piotra Gradzińskiego, zatytułowanym ARCHITEKTURA W RZECZY – podkreślona została złożoność procesu projektowania (a także uczenia się projektowania), który wymaga uwzględniania i negocjowania między rzeczami, materiałem, środowiskiem, architektem, ludźmi, estetyką, czasem, potrzebami, naturą *etc.* W wystąpieniu ULICE, PLACE, PIWNICE. O NOMADYCZNYCH MASZYNACH EDUKACYJNYCH dr Oskar Szwabowski, przybliżając znaczenie przestrzeni i rzeczy dla ruchów społecznych, przedstawił proces tworzenia złożenia ciał, rzeczy, miejsca i czasu w ramach „pedagogiki ulicy”. Z kolei dr Lidia Marek, odwołując się do teorii Jürgena Habermasa, postawiła pytania o miejskie sfery publiczne, akcentując je jako przestrzenie relacji (nie tylko) społecznych. Prelegentka rozważała możliwości analizy przestrzeni publicznych uwzględniające miejskie struktury materialne.

Poszukiwanie rozwiązań metodologicznych i metodycznych, pozwalających nie tylko uwzględniać, ale wyróżnywać szanse na obecność/widzialność rzeczy w badaniach pedagogicznych, było zagadnieniem, które ogni-skowało tematykę wystąpień sesji III prowadzonej przez prof. Dariusza Kubinowskiego: WIDZIEĆ RZECZY. Podczas sesji dyskutowaliśmy o tych koncepcjach i rozwiązaniach metodologicznych, które, choć są zdomowione w naukach społecznych, pozostawiają furtki i poszerzają swoje pole badawcze i obserwacje o materialności. Taką propozycję, na przykładzie badań własnych, przedstawiła dr hab. Justyna Nowotniak w wystąpieniu pt. URZECZOWIENIE FOTOGRAFII. PEDAGOGICZNE KONTEKSTY KULTURY WIZUALNEJ. W kolejnym wystąpieniu dr hab. Elżbieta Perzycka zaprezentowała główne założenia projektu badawczego TECHNOLOGIE OBRAZOWANIA W KOMUNIKACJI, SZTUCE I NAUKACH SPOŁECZNYCH. Prelegentka zwróciła uwagę na możliwości i ograniczenia zastosowania technologii wizualnych w komunikacji i sztuce w ikonosferze miejskiej sfery publicznej. Natomiast podczas prezentacji OD SYMBOLU DO RZECZY. URUCHAMIANIE MYŚLENIA O MATERIALNOŚCIACH, anali-

zując codzienne i badawcze praktyki posługiwania się różnymi aparatami fotograficznymi, wskazywałam (Aneta Makowska) na znaczenie ich fizycznego i technicznego wymiaru dla pozyskiwanych materiałów. Ukazując brak niewinności, neutralności i podporządkowania aparatów w procesie badawczym, argumentowałam za koniecznością budowania wrażliwości metodycznej na materialny wymiar narzędzi, którymi posługujemy się w badaniach terenowych.

Ważnym wydarzeniem konferencji była sesja plakatowa na temat (NIE TYLKO) PEDAGOGICZNE UŻYWANIE RZECZY, którą poprowadziła prof. Maria Czerepaniak-Walczak. W słowie wprowadzającym w tematykę sesji prowadząca, odwołując się do metafory („edukacja nie jest sprawą jedynie wychowawców, ale całej wsi”), podkreśliła wagę ekologicznego myślenia o edukacji. Ilustrując sposób takiego myślenia, zwróciła uwagę na strój szkolny (uczniów, nauczycieli i innych uczestników interakcji edukacyjnych) i różne jego rodzaje (strój codzienny, odświętny w klasie, na zajęciach specjalistycznych, reprezentacyjny *etc.*) jako czynnik sprawczy doświadczania podmiotowości, źródło świadomości (w znaczeniu P. Freire) i manifestowania wyznawanych wartości. Przygotowane postery zainicjowały dyskusję wokół znaczenia i kulturotwórczej oraz edukacyjnej roli wybranych rzeczy. Mgr Olga Balkiewicz swoje rozważania poświęciła napięciom znaczeniowym ilustracji, która może być obiektem konsumpcji, ale także narzędziem procesów dydaktycznych. Mgr Karolina Ślósarz w swoim plakacie stawiała pytania o rzeczy w nauce wczesnoszkolnym, a w szczególności o ich rolę w stymulowaniu lub, wręcz przeciwnie, rozpraszaniu ciekawości poznawczej uczennic i uczniów. Postery przygotowane przez mgr Sandrę Malinowską i mgr Annę Rosiak poświęcone były szczegółowym opisom historii i ewolucji pióra. Autorki, śledząc różne praktyki kulturowe związane z tym narzędziem piśmienniczym oraz ich ewolucję, podkreślały nierozzerwalne związki pomiędzy tym, co materialne i symboliczne.

Drugi dzień obrad w sesji RZECZY W PRZESTRZENIACH EDUKACYJNYCH, prowadzonej przez dr hab. Elżbietę Perzycką, otworzył wykład pt. RZECZY I EKSPONATY MUZEALNE. TYPOLOGIA SUBIEKTYWNA. W swoim wystąpieniu dr hab. Jolanta Kruk zestawiała koncepcje oraz zilustrowała wieloma przykładami różne typy muzeów i ekspozycji: klasycznych, krytycznych oraz posthumanistycznych (nieantropocentrycznych), ukazując tym samym możliwe modele pracy edukacyjnej wyłonione ze względu na sposoby angażowania w tę pracę ekspozycji. Wystąpienia kolejnych prelegentów poświęcone były analizie indywidualnych fenomenów edukacyjnych, skoncentrowanych, a czasem wręcz zafiksowanych, na rzeczach. Mgr Julia Magdalena Karapuda

przedmiotem swojej refleksji uczyniła fenomen dziennika elektronicznego. Prelegentka skupiła się na dwóch kwestiach. Pierwsza dotyczyła tego, na ile jest on udogodnieniem, a na ile przeszkodą komunikacyjną w relacji: nauczyciel – uczeń, nauczyciel – rodzic, uczeń – rodzic. W tym kontekście postawiła pytania m.in. o samodzielność uczniów. Druga kwestia poruszona w ramach wystąpienia wiązała się z uzależnieniem rodziców od tej technologii edukacyjnej. Z kolei mgr Maciej Sokołowski-Zgid starał się odpowiedzieć na pytanie: na ile jest dzisiaj aktualna i ważna teza Wincentego Okonia dotycząca fetyszycacji podręcznika szkolnego. W wystąpieniu, przyglądając się współczesnym formom podręczników do edukacji wczesnoszkolnej, prelegent stawiał pytania o przemiany, ale także kondycję procesów dydaktycznych skoncentrowanych na podręcznikach.

W sesji V, poprowadzonej przez dr Lidię Marek, kontynuowaliśmy temat sesji porannej. Podążając tropem szczegółowych analiz rzeczy w przestrzeniach edukacyjnych, dr Małgorzata Mikut odwołała się do badań sondażowych, których przedmiotem jest studenckie zaangażowanie. Prelegentka ukazała różnorodność związków i koncentracje pasji studentów i studentek pedagogiki na rzeczach, zwierzętach, ludziach i ciele. Mgr Marta Borowiec w referacie PIŁKA JAKO MARKER CZASOPRZESTRZENI EDUKACYJNEJ – PRZYCZYNEK DO DYSKUSJI, osadzając swoje rozważania w teoriach interakcjonizmu symbolicznego, ukazywała symboliczną sprawczość piłki, która w klasach sportowych Gimnazjum Salezjańskiego w Szczecinie wyznacza odrębne statusy, światy, sensory i przestrzenie życia. W wystąpieniu POŚCIELONE ŁÓŻKO. RZECZY JAKO NARZĘDZIA OPORU W BURSIE mgr Natalia Cybort-Zioło i mgr Magdalena Mazur odwołały się do własnych doświadczeń zawodowych. Przeszudiowały regulaminy, prawa i procedury organizacji przestrzeni i posługiwania się rzeczami w placówkach opieki i wychowania – bursach. Autorki referatu zderzyły je z opisem sposobów negocjowania tych reguł przez mieszkańców burs, szczególną uwagę poświęcając wybranym sposobom wyrażania oporu przez wychowanków, w którym rzeczy stawały się narzędziami sprzeciwu. Sesję zamknęło wystąpienie Ilony Guzior, która, korzystając z własnych doświadczeń edukacyjnych, postawiła pytania o meble przeznaczone do siedzenia w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego jako stymulatory i inhibitory afiliacji.

Konferencję zamykała sesja zatytułowana NIEANTROPOCENTRYCZNA HUMANISTYKA/PEDAGOGIKA, którą poprowadził dr hab. Krzysztof Abriszewski. Celem pierwszego referatu dr hab. Andrzeja W. Nowaka było wskazanie na konieczność ekologicznego, symetrycznego ujęcia ontologicznego opisującego relacje ludzie – rzeczy. Prelegent, odwołując się do *self-trackingu* oraz

ruchu *Quantified self* w sporcie amatorskim, czyli rozwijających się praktyk dyscyplinowania i autodyscyplinowania we współpracy z urządzeniami elektronicznymi (zegarki, GPS, pulsometry, smartfony), wskazał na dwuznaczność tej swoistej autopedagogiki – z jednej strony, uwypuklił klasyczne zarzuty związane z biopolityką, z drugiej argumentował, że urządzenia elektroniczne umożliwiają amatorom osiągnięcie wyników oraz sprawności do niedawna zarezerwowanych dla zawodowych sportowców. Mgr Miłosz Markiewicz, w kontekście rosnącej popularności posthumanizmu i związanych z nim postaw, postawił pytania o takie rozumienie procesów edukacyjnych, które docenia sprawczość pozaludzkich aktorów. W wystąpieniu, poprzez odwołania m.in. do R. Braidotti, sprobrematyzowano tradycyjne podziały na kulturę i naturę, podmioty i przedmioty.

Wątek ten był obecny również w wystąpieniu dr. Maksymiliana Chutorańskiego, który poprzez m.in. odwołania do posthumanizmu, społecznych studiów nad nauką i technologią, a zwłaszcza teorii aktora-sieci, zaproponował nieantropocentryczny sposób myślenia o ontologii edukacji, który pozwala docenić relacyjność, złożoność i hybrydyczność aktorów, wpisaną w najbardziej podstawowy poziom istnienia (nie tylko) edukacyjnych bytów.

Konferencję zakończyło wystąpienie organizatorów, w którym podsumowaliśmy i przypomnieliśmy cztery główne wątki podjęte w ramach wystąpień i dyskusji w ramach poszczególnych sesji. Pierwszy związany był z poszukiwaniem perspektyw teoretycznych, które pozwalają zauważyć i włączać rzeczy do refleksji pedagogicznej. Z jednej strony mogą być to inspiracje zaczerpnięte z nauk pokrewnych: filozofii, socjologii, kulturoznawstwa itd. i tych koncepcji, które wpisują się m.in. w tzw. „powrót do rzeczy i materialności”. Z drugiej strony, niezmiernie istotne staje się rozwijanie perspektyw pedagogicznych, w których rzeczy są obecne, m.in. krytycznie zorientowane analizy ukrytych programów edukacyjnych, prace związane z realizacją projektów edukacyjno-animacyjnych, pedagogie takich autorów, jak np. Maria Montessori. Drugi wątek związany był z pytaniami o metody prowadzenia badań uwzględniających rzeczy, ale także o usytuowanie procesu badawczego w materialnościach. Kolejny, wyraźny obszar analiz i podjętych dyskusji dotyczył indywidualnych, czasem potocznych, ale także pierwszych, systematycznych obserwacji i etnografii rzeczy. Podążania za nieludzkimi aktorami i przyglądania się ich nie tylko symbolicznej, edukacyjnej sprawczości. I wreszcie wątek ostatni, który zamykał konferencję, ale otworzył szerokie pole dyskusji, związany z pytaniami o możliwości i koncepcję pedagogiki nieantropocentrycznej.

Ożywione dyskusje, towarzyszące wystąpieniom podczas szczecińskiego spotkania, świadczą o ważności zaproponowanej przez nas problematyki. Dziękujemy wszystkim uczestniczkom i uczestnikom za obecność, wysiłek włożony w przygotowanie wystąpień i dyskusje. Mamy świadomość, że postawione podczas konferencji pytania nie wyczerpują wszystkich możliwych ujęć i problemów materialności w edukacji, dlatego już teraz zapraszamy na kolejne spotkanie. Wszystkich zainteresowanych tematyką materialności w edukacji zachęcamy do kontaktu: pedagogikarzeczy@gmail.com.

BIBLIOGRAFIA

- Abriszewski, K., Chutorański, M., Makowska, A., Sokołowski-Zgid, M., Szwabowski, O. (2016). *Pedagogika (i) rzeczy*. Zapis debaty panelowej. W: D. Kubinowski, M. Chutorański (red.), *Pedagogika jako humanistyczno-społeczna nauka stosowana: konsekwencje metodologiczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Abriszewski, K. (2012). *Poznanie, zbiorowość, polityka. Analiza teorii aktora – sieci Bruno Latoura*. Kraków: Universitas.
- Braidotti, R. (2014). *Po człowieku*. Przeł. J. Bednarek. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Domańska, E. (2008). Humanistyka nie-antropocentryczna a studia nad rzeczami. *Kultura Współczesna*, 3, 9–21.
- Krajewski, M. (2013). *Są w życiu rzeczy... Szkice z socjologii przedmiotów*. Warszawa: Fundacja Bęc Zmiana.
- Latour, B. (2010). *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*. Przeł. A. Derra, K. Abriszewski. Kraków: Universitas.
- Olsen, B. (2013). *W obronie rzeczy. Archeologia i ontologia przedmiotów*. Przeł. B. Schallcross. Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN.
- Nowak, A.W. (2016). *Wyobraźnia ontologiczna. Filozoficzna (re)konstrukcja fronetycznych nauk społecznych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kowalewski, J., Piasek W., Śliwa M. (2008). *Rzeczy i ludzie. Humanistyka wobec materialności*. Olsztyn: Instytut Filozofii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

SUMMARY

Report from the 1st Polish Interdisciplinary Conference: PEDAGOGY OF OBJECTS. OBJECTS IN EDUCATIONAL PROCESSES AND THEIR CONTEXTS, 23–24 May 2017, Szczecin

In the report from the 1st Polish Interdisciplinary Conference: PEDAGOGY OF OBJECTS. OBJECTS IN EDUCATIONAL PROCESSES AND THEIR CONTEXTS, which took place on 23rd and 24th May 2017 at the University of Szczecin, we explain the sources of interest in objects that were the basis for the proposed conference subject. We present the issues discussed during the conference, introducing the subject areas and the theses of each presentation. In the conclusion we emphasize the discussed questions and the fact that these questions do not exhaust the possible interests of pedagogy of objects.

KEY WORDS: pedagogy of objects, new humanities